

Мамонтов И.О.

ПОПЫТКА РЕАЛИЗАЦИИ УКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ КОНЦЕПЦИИ В УСЛОВИЯХ НАЦИСТСКОГО ТОТАЛИТАРНОГО РЕЖИМА:
ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

В статье осуществлен историко-правовое исследование реализации украинской государственной концепции в условиях нацистского тоталитарного режима. Дана историко-правовая оценка борьбы украинских националистов за украинскую государственность.

Ключевые слова: коллаборационизм, тоталитарный режим, украинская государственность, национально-освободительное движение.

Mamontov I.O.

REALIZATION OF UKRAINIAN STATE CONCEPTION IN THE CONDITION OF
NAZI TOTALITARIAN MODE IN HISTORY LEGAL ASPECT

Historian-legal research of realisation of Ukrainian state conception in the conditions of nazi totalitarian mode was made in article. Historian-legal appreciation of struggle of Ukrainian nationalists for Ukrainian statehood was given.

Keywords: collaboration, totalitarian mode, Ukrainian statehood, national-liberation movement.

Марисюк К.Б.

ПИТАННЯ МАЙНОВИХ ПОКАРАНЬ У СТАТУТІ ПРО
ПОКАРАННЯ, ЯКІ НАКЛАДАЮТЬСЯ МИРОВИМИ
СУДДЯМИ

УДК 323.2:343(091)

Вивчення власного історико-правового досвіду є одним з найбільш важливих завдань кожної демократичної та правової держави. Це важливо не лише для того, щоб краще пізнати своє минуле, а й для врахування як досягнень, так і недоліків у майбутньому. Саме на дослідження одного з найбільш значимих історичних періодів для України, а саме XIX ст., й орієнтована запропонована стаття, предметом якої виступає Статут про покарання, які накладаються мировими суддями.

Значений період історії слугував предметом дослідження багатьох науковців, проте саме Статут про покарання, які накладаються мировими суддями протягом довгого часу не піддавався ґрунтовному аналізу. Саме це, а також бажання зробити висновки, які б не піддавались впливу історичних напруг більш пізніх часів, й обумовило використання в першу чергу напрацьованих дослідників кінця XIX – початку XX ст., таких як Л. Белоґріц-Котляревській, А. Лохвічкій, А. Філіппов та ін.

Розуміючи неможливість повною мірою охопити всі питання, пов'язані з досліджуванним нормативно-правовим актом, ми зосередимо нашу увагу лише на питаннях майнових покарань, закріплених у Статуті про покарання, які накладаються мировими суддями.

У 70-80-ті рр. XVIII ст. постійний наступ російського царизму на державність українського народу завершився остаточною ліквідацією гетьманства, руйнуванням Запорізької Січі, запровадженням у Лівобережній Україні губернського адміністративного устрою і тим самим нової судової системи, пов'язаної з новим для цього краю адміністративним поділом.

У першій половині XIX ст. була завершена ліквідація російською імперською владою і українського національного права і набула чинності російська правова система. [3, 304]

Основним джерелом права у пореформенний період продовжувало залишатись Повне зібрання законів Російської імперії. Ця складна діяльність, очолювана М. Сперанським, уже на початок 1830 р. вилилась у видання 45 обширних томів, які включали в себе більше 30 тисяч різноманітних законів та постанов, які побачили світ з часу Соборного уложення до вступу на престол імператора Миколи I, тобто до 12 грудня 1825 р. [9, 550] Зазначене видання побачило світ у 1832 р.

Водночас розвиток буржуазних відносин обумовив необхідність внесення істотних змін у чинне законодавство. Це було реалізовано, насамперед, у пізнішій публікації двох повних (1842 та 1857 рр.) і шести неповних (1833, 1876, 1885, 1886, 1887 та 1889 рр.) видань. [4, 397]

Створивши Повне зібрання законів, як свідчення того, як “закони наші створювались, зростали, змінювались”, Сперанський дійшов до другої стадії своїх кодифікаційних робіт, тобто до складення Зводу законів, яке мало представити, на думку укладачів, лише те, що в законах “залишилось незмінним і зараз зберігає свою силу і дію”. [9, 551]

Відтак, перше видання Зводу законів Російської імперії було віддруковано, після його ревізії в особливих комітетах, в 1832 р., а оприлюднено 31 січня 1833 р. це перше видання включало в себе діючі закони станом на 1 січня 1832 р. [9, 552 – 553]

У 1857 р. світ побачило третє і останнє офіційне видання Зводу законів.

Для підтримки Зводу законів в актуальному стані до нього стали додавати Продовження. Перше з них побачило світ в 1834 р., останнє – в 1914 р. [2, 40]

На початку XX ст. Звід законів складався з 16 томів, які поділялись на частини, до складу яких входили 86 приватних зводів або окремих актів, які називались “уставами”, “положеннями”, “правилами” тощо. Серед іншого, Звід законів містив і положення, які стосувались кримінально-правової сфери. [3, 306]

Згаданим вище питанням було присвячено том XV Зводу законів. Спочатку у ньому містились Уложення про покарання кримінальні і ви-

правні та Статут про покарання, які накладаються мировими суддями, перше з яких визначало покарання за більш тяжкі, а другий – за менш тяжкі злочини. [6, 3]

Звернемо нашу увагу на один з названих вище нормативно-правових актів, а саме на Статут про покарання, які накладаються мировими суддями.

Розуміючи, що в межах одної статті неможливо розкрити всі важливі питання, пов'язані з зазначеним Статутом, зосередимо нашу увагу лише на одному з них, а саме на закріплених у ньому майнових покараннях.

У зв'язку з проведенням реформи поліції 1862 р. і судової реформи 1864 р. було зроблено спробу більш чіткого розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності. Багато статей з Уложения про покарання кримінальні і виправні було виключено і введено до різноманітних законів, які регулювали організацію і порядок управління певними галузями. Крім того, було прийнято Статут про покарання, які накладаються мировими суддями. [7, 172]

Досліджуваний нормативно-правовий акт побачив світ в складі судових статутів 20 листопада 1864 р. Пізніше було здійснено ще два його офіційних видання – у 1864 р. та у 1885 р. [1, 98] Власне, як вірно зазначав А. Лохвіцькій, цей Статут, у поєднанні з Уложением про покарання кримінальні і виправні, довгий час (аж до початку ХХ ст. – авт.), складала загальний діючий кримінальний закон Імперії. [5, 2]

Статут охоплював менш важливі злочини, які автори судових статутів вважали за необхідне передати особливій одноосібній юрисдикції мирових суддів, з виданням для них спеціального статуту про покарання, куди було віднесено відповідні статті з Уложения про покарання кримінальні і виправні, але з відступом в деяких частинах від його системи і приписів відповідно до поглядів і потреб, що змінилися з часу видання останнього. [1, 97]

Серед чогирьох покарань, які передбачались Статутом про покарання, які накладаються мировими суддями, мало місце й одне, яке повною мірою можна віднести до майнових, а саме а саме грошові стягнення (“денежніа зысканія”). Варто відмітити, що досліджуваний вид покарання був найбільш часто згадуваним у санкціях статей Особливої частини Статуту.

Відповідно до ст. 1 Статуту, грошові стягнення могли накладатись у розмірі до трьохсот рублів. [8, 202]

Законодавець не завжди визначав розміри стягнення чіткими рамками, відображеними у грошових одиницях. Подеколи мало місце визначення розмірів зазначених стягнень, прив'язаних до розмірів завданої шкоди. Такий принцип закріплено, наприклад, у ст. 159, 161, 165.

В Статуті також передбачалась можливість визначення розміру стягнення, визначеного за принципом кратності до завданої злочином шкоди. Відтак, допускались покарання, подвійні (наприклад, у ст. 146-1, 161-1) та потрійні (наприклад, у ст. 178, 180-1) до завданої шкоди.

Особливу увагу приділяє законодавець питанням, які могли виникнути у зв'язку з неможливістю засудженого сплатити накладене на нього грошове стягнення. У такому випадку передбачалась його пропорційна заміна іншими видами покарань з розрахунку: 1) замість грошового стягнення не більше п'ятнадцяти рублів особа підлягала арешту не більше трьох днів; 2) замість грошового стягнення більше п'ятнадцяти рублів і до трьохсот рублів – арешту до трьох місяців; 3) замість грошового стягнення від трьохсот до дев'ятисот рублів – ув'язненню на строк до чотирьох місяців. (ст. 7 Статуту). [8, 203]

Загалом позитивно оцінюючи наведену вище систему заміन одного покарання іншим, важко зрозуміти одне питання, а саме неузгодженість розмірів грошового стягнення, передбачених у ст. 1 і 7. У зв'язку з цим важко встановити, який же максимальний розмір грошового стягнення міг в дійсності мати місце, тим більше, що жодного випадку закріплення покарання, вищого від трьохсот рублів, Статут не містить.

Це можна було б зрозуміти, якщо б допустити можливість повного складання вироків, які передбачають грошові стягнення, однак у ст. 16 закріплювалось правило, згідно якого у випадку сукупності злочинних діянь, які тягнуть за собою грошові стягнення, суд постановляє вирок винному не за їх сумою, а відповідно до найбільшого за розміром покарання. [8, 205]

Не можна не звернути увагу й на спробу законодавця чітко визначити, куди мали поступати кошти, отримані внаслідок стягнення досліджуваного покарання. Відповідно до ст. 27 Статуту вони мали надходити “до земського капіталу по кожній губернії на облаштування місць ув'язнення для засуджених до арешту за вироком мирових суддів”. [8, 207]

З зазначеного вище правила, однак, мали місце й певні винятки. Так, наприклад, ст. 48 та 48-2, внесеною до Статуту у 1906 р., передбачали відіслання зібраних коштів “в м'єстныя богоугодныя заведенія” (ст. 48 [8, 211]) та “въ пользу духовнаго вѣдомства” (ст. 48-2 [8, 211]).

Передбачав Статут про покарання, які накладаються мировими суддями і можливість приєднання до перерахованих у ст. 1 покарань, у окремих, чітко визначених випадках, і покарання у виді відібрання знарядь вчинення злочину або інших речей, що належать винному (ст. 2 Статуту). Очевидно, наведене вище положення потрібно розуміти як можливість застосування до винного як спеціальної, так і загальної конфіскації майна. [8, 202]

Підсумовуючи викладене вище можна констатувати, що норми Статуту про покарання, які накладаються мировими судьями, були логічним продовженням і доповненням Уложення про покарання кримінальні і виправні. Це з впевненістю можна стверджувати і щодо питань, пов'язаних з майновими покараннями. Однак, не зважаючи на зазначене вище, досліджуваний нормативно-правовий акт зміг зробити досить суттєвий поступальний крок у плані закріплення зазначених положень.

1. Бьлогриць-Котляревскій Л. Учебникъ русскаго уголовного права. Общая и особенная части. – Киевъ-Петербургъ-Харьковъ: Южно-Русское Книгоиздательство Ф.А. Югансона, 1903. – 626 с.
2. Верховлащева Т.Ю. Сводъ законовъ Россійской имперіи: исторія создания, структура, издания // Библиотекосведение. – 2009. – № 2. – с. 37 – 43.
3. Гончаренко В. Право України під час її перебування у складі Російської імперії / Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. – Т. 1. – Х.: Право, 2008. – 728 с.
4. Исаев И.А. История государства и права России. – М.: Юристъ, 2004. – 797 с.
5. Лохвицкій А. Курсь русскаго уголовного права. – С.-Петербургъ: Скоропечатня Ю.О. Шрейера, 1871. – 640 с.
6. Русскіе военно-уголовные законы въ связи съ законами обще-уголовными. – С.-Петербургъ: Типографія Товарищества “Общественная Польза”, 1891. – 258 с.
7. Уложение о наказаніяхъ уголовныхъ и исполнительныхъ., 1845 г., августа 15. Введение. / Россійское законодательство X – XX веков. Т. 6. Законодательство первой половины XIX века. – М.: Юрид.литература, 1988. – 432 с.
8. Уставъ о Наказаніяхъ, налагаемыхъ Мировыми Судьями. Изданіе 1885 года. / Сводъ Законовъ Россійской Имперіи. В 5 кн. / сост.: Н. Балкановъ, С. Войтъ, В. Герценбергъ; отв. ред. И. Мордухай-Болтовского. – С.-Петербургъ: Русское Книжное Товарищество “Дьятель”, 1912. – Кн. 5. – Том. XV. – 269 с.
9. Филипповъ А. Учебникъ исторіи русскаго права. Часть I. – Юрьевъ: Печатано в типографіи К. Маттисена, 1907. – 732 с.

Марисюк К.Б.

ПИТАННЯ МАЙНОВИХ ПОКАРАНЬ У СТАТУТІ ПРО ПОКАРАННЯ, ЯКІ НАКЛАДАЮТЬСЯ МИРОВИМИ СУДДЬЯМИ

Запропоновану статтю присвячено питанням майнових покарань, закріплених у Статуті про покарання, які накладаються мировими судьями. Проаналізовано їх суть, порядок призначення і виконання. Звернено увагу на співвідношення майнових покарань, передбачених у зазначеному нормативно-правовому акті з системою майнових покарань, закріпленою у Уложенні про покарання кримінальні і виправні.

Ключові слова: покарання, штраф, статут, уложення.

Марисюк К.Б.

ВОПРОСЫ ИМУЩЕСТВЕННЫХ НАКАЗАНИЙ В УСТАВЕ О НАКАЗАНИЯХ, НАЛАГАЕМЫХ МИРОВЫМИ СУДЬЯМИ

Предложенная статья посвящена вопросам имущественных наказаний,

закрепленных в Уставе о наказаниях, налагаемых мировыми судьями. Проанализировано их суть, порядок назначения и исполнения. Обращено внимание на соотношение имущественных наказаний, предусмотренных в указанном нормативно-правовом акте с системой имущественных наказаний, предусмотренной в Уложении о наказаниях уголовных и исполнительных.

Ключевые слова: наказание, штраф, устав, уложение.

Marysyuk K.B.

QUESTIONS OF PROPERTY PUNISHMENTS IN THE CHARTER ABOUT THE PUNISHMENTS IMPOSED BY WORLD JUDGES

Offered article is devoted questions of the property punishments fixed in the Charter about punishments, imposed by world judges. It is analysed their essence, an appointment and execution order. The attention to a parity of the property punishments provided in the specified regulatory legal act with system of property punishments, provided in Ulozhenije about punishments criminal and executive is paid.

Keywords: punishment, the penalty, Charter, Ulozhenije.

Питльована В.П.

ЗВЕРНЕННЯ ДО АВСТРІЙСЬКОГО ІМПЕРАТОРА ЯК ОДНА З ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛИЦЬКОГО СТАНОВО- ГО СЕЙМУ (1775-1848 РР.)

УДК 342.53(477.83/86) «1775-1848»

Створення ефективної системи законодавства є одним із пріоритетних завдань розвитку української правової системи у сучасних умовах. Чинне законодавство України містить правові норми про депутатські подання та депутатські звернення, які дають змогу вирішувати актуальні проблеми держави та її населення. Подальший розвиток цього правового інституту залежить від здатності вдало застосувати світовий і національний досвід.

Тому **актуальним** є дослідження досвіду застосування депутатських звернень Галицьким становим сеймом.

Метою нашого дослідження є поглиблення історико-правових знань стосовно порядку ухвалення Галицьким становим сеймом звернень до австрійського імператора. Ці питання досліджували в різні періоди такі вчені як Б.Лозінський, В.С.Кульчицький, І.Жалоба, Л.Запкільняк.

Галицький становий сейм протягом 1775-1848 рр. був органом місцевого крайового самоврядування у Галичині в складі Австрії.

Окрім розгляду цісарських подань, Галицький становий сейм був уповноважений подавати на ім'я імператора т.зв. адреси (петиції). До 1817 р. складно вести мову про такі звернення, бо сейм перебував у невизначеному стані, та й збирався з часу заснування усього декілька разів. Інша ситуація після 1817 р., коли підготовка адресів стала звичним яви-